

ANNALS OF THE UNIVERSITY OF CRAIOVA

ANNALES DE L'UNIVERSITÉ DE CRAÏOVA

ANALELE

UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA

SERIA ARTE

ANUL II, Nr. 3, 2011

**EDITURA UNIVERSITARIA
CRAIOVA 2011**

Revistă editată de:
CENTRUL DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ ȘI DE CREAȚIE ARTISTICĂ
ÎN DOMENIUL ARTELOR SPECTACOLULUI

COLECTIVUL DE REDACȚIE:

Lect. univ. dr. Antonie MIHAIL: Redactor-șef
Lect. univ. dr. Alexandru BOUREANU: Redactor-șef adjunct
Lect. univ. dr. Gabriel MARCIU: Redactor-șef adjunct
Asist. univ. drd. Adrian ANDONE: Secretar general de redacție
Asociat, Lect. dr. Gina CĂLINOIU: Redactor
Asist. univ. dr. Antoniu ZAMFIR: Redactor
Prep. univ. dr. Edith NOFERI: Redactor
Prep. univ. drd. Hariclea NICOLAU: Redactor

COMITETUL ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Daniel RAICHVARG
Universitatea din Bourgogne, Dijon - Franța
Conf. univ. dr. Claire DESPIERRES
Universitatea din Bourgogne, Dijon - Franța
Lect. univ. dr. Adam J. LEDGER
Universitatea din Birmingham - Marea Britanie
Prof. univ. dr. Nicolae PANEA
Universitatea din Craiova
Prof. univ. dr. Adrian TITIENI
Universitatea Națională de Teatru și Film "IL Caragiale" - București
Prof. univ. dr. Bogdan ULMU
Universitate de Arte "George Enescu" - Iași
Prof. univ. dr. Cristiana-Nicola TEODORESCU
Universitatea din Craiova
Prof. univ. dr. András BÉRES
Universitatea de Artă Teatrală Târgu-Mureș
Prof. univ. dr. Sebastian Barbu BUCUR
Universitatea Națională de Muzică București
Conf. univ. dr. Gabriel COȘOVEANU
Universitatea din Craiova
Emil BOROĞHINĂ (actor)
Festivalului Internațional Shakespeare - Director
Mirela CIOABĂ (actor)
Teatrul Național "Marin Sorescu" Craiova - Societar

Redactor limba engleză: Asist. univ. drd. Oana BADEA, U.M.F. Craiova
Redactor limba franceză: Asist. univ. asociat Raluca Elena COANDĂ, Universitatea din Craiova
Tehnoredactare computerizată: Antonie Mihail

ISSN: 2068 - 4754

FILOCTET SAU SINGURĂTATEA OMULUI

Lect. univ. dr. Mirela CIOABĂ
Universitatea din Craiova

ABSTRACT:

Philoctetes' heroism is highlighted in the fight with what is given only to human nature: disease and suffering caused by forced exclusion from the human world. First of all, his martyrdom is one of the flesh, of the body ravaged by the poison inoculated by the sacred serpent. Despite his weakening disease, Philoctetes learns to appreciate life through its simple joys. Philoctetes' loneliness turns out to be a fruitful solitude in which he is revealed the secrets of preserving a clear and intrepid conscience. Poverty and misery of the body fail to obscure or pervert any of his original traits of character, definite proof of their solid foundation. Although death is the natural giving of human beings, Philoctetes seems immortal in his suffering. Unable to cause his own death, he feels compelled to fight hard to preserve what he feels to be immortal in his life: his spirit. To moral decay that easily affects suffering beings Philoctetes opposes titanic strength; cowardice, obedience to the powerful, imposture, with all their ingredients will be unknown to him. Philoctetes remains forever a symbol of human loneliness and suffering, who doesn't cancel the human dignity by challenging it, but gives it an even greater shine.

Key words:

spirit, loneliness, suffering, nature, god

Eroismul lui Filoctet se evidențiază în lupta cu ceea ce este dat doar naturii omenesci: boala și suferința cauzată de excluderea silită din lumea oamenilor. Înainte de toate, martirajul său este unul al cărnii, al trupului devastat de otrava inoculată de șarpele sacru. În ciuda bolii care îl istovește, Filoctet învață să prețuiască viața prin bucuriile ei simple. Singurătatea lui Filoctet se dovedește a fi o singurătate fecundă în care i se fac cunoscute tainele conservării unui cuget curat și cutezător. Sărăcia și mizeria trupului nu reușesc să întunece sau să

pervertească niciuna dintre trăsăturile sale de caracter inițiale, dovadă certă a unei întemeieri solide a acestora. Deși moartea este datul natural al ființei omenesci, Filoctet pare nemuritor în suferința lui. În absența putinței de a-și provoca moartea, el se simte obligat să lupte din răspuțeri pentru conservarea vieții sale în ceea ce intuia ca fiind în ea nepieritor: spiritul. Decăderii morale căreia ființele suferinde îi sunt cu ușurință pradă, Filoctet îi opune o rezistență titanică; lașitatea, obediența față de cei puternici, impostura, cu toate

ingredientele lor, rămân străine firii lui. Filoctet rămâne pentru totdeauna un simbol al singurătății și al suferinței omenești care, punând la încercare demnitatea umană, nu o anulează, ci îi dă o și mai mare strălucire.

Intrarea lui Filoctet în corpul legendar al spiritualității grecești se face prin intermediul unui erou de primă mărime, Heracles.

Dintre multele înfruntări ale lui Heracles, cea cu Eurytus se pare că ar fi fost ultima. Îndrăgostit de fiica sa, Iole, Heracles este nevoit să îlucidă Eurytus spre a o lua pe aceasta alături de sine în peregrinările sale. Geloasă, Deianira, soția lui Heracles, se hotărăște să folosească un *filtru de iubire* dăruit ei de Nessus, centaurul ucis odinioară de erou. Departe de a-i restitui dragostea soțului, filtrul centaurului, îmbibat în cămașa lui Heracles, face ca acesta să fie cuprins de un foc mistuitor. Tradiția cerea însă ca un erou să moară ars pe rug și de aceea Heracles își folosește ultimele puteri spre a respecta cerința impusă de obiceiul strămoșesc. Rugat de Heracles, Filoctet, fiul regelui din Oeta, dă foc rugului. Drept mulțumire pentru ajutorul oferit, Filoctet primește în dar de la Heracles miraculosul său arc. Demnitatea morții eroului rămâne însă pentru Filoctet exemplară. Ulterior, în momentele de adâncă disperare, el își va dori să moară asemenea „copilului lui Zeus“.

Înzestrat fiind de Heracles cu arcul său, Filoctet devine în curând vestit pentru dibăcia sa în a-l mânui. Astfel, el este admis printre candidații la mâna Helenei, frumoasa fiică a lui Tideu, din

pricina căreia se va isca mai târziu războiul troian. Tideu îi obligase pe toți pețitorii fiicei sale să se lege prin jurământ că îi vor oferi sprijin, în caz de nevoie, celui care urma să-i devină soț Helenei. Răpită fiind Helena de preafrumosul prinț al troienilor, Filoctet este nevoit să plece alături de soțul ei, Menelau, împotriva cetății Troia.

Obosiți de drumul anevoios pe mare, aheii acostează în insula Cryseis, insulă purtând numele nimfei care o stăpânea. Dintre toți războinicii, nimfa alege să se îndrăgostească de Filoctet. Respingând însă dragostea nimfei, Filoctet este mușcat de un șarpe veninos, aflat în preajma altarului acesteia. Rana pricinuită de păzitorul altarului se dovedește a fi atât de cumplită încât îl transformă pe Filoctet într-o povară pentru tovarășii lui, obligați prin forța împrejurărilor să îndure vaietele și țipetele acestuia. Sub pretextul că tânguiala sa tulbură atmosfera solemnă a sacrificiilor, pe care grecii aflați în prag de război le aduceau neconținut zeilor, aheii îl abandonează mișelește pe Filoctet pe o insulă pustie, Lemnos.

Prin definiție însă, insula este un spațiu rupt de lume, un spațiu al singurătății. Mitologia greacă îl rezervă în genere monștrilor sau popoarelor cu obiceiuri bizare a căror prezență în lumea civilizată era de nedorit. De nedorit devenise pentru ahei și spectacolul suferinței fizice a lui Filoctet, nu atât pentru că în sine era demoralizant, ci pentru că se datora unei fapte rupte de contextul îngrijorător al momentului.

Știindu-se că Filoctet fusese mușcat

de un șarpe sacru și prin urmare șansa de a putea fi lecut de vreo mână omenească era destul de palidă, tovarășii săi de arme îl părăsesc fără nicio o remușcare. Pentru ei, Filoctet nu era un erou în sensul pe care îl atribuiau grecii antici acestui cuvânt. El nu se distinsese în niciun război și nu săvârșise nicio faptă faimoasă în afara celei de a fi aprins rugul funerar al lui Heracles. Mai mult decât atât, el era departe de orice amestec cu natura divină: nu era nici fiul și nici descendentul vreunui zeu, era doar om. Prin mușcătura șarpelui sacru sângele lui rămâne să primească totuși un adaos de sorginte divină care îl va arunca în iadul suferinței.

În lupta cu ceea ce este dat doar naturii omenești, boala și suferința, Filoctet face dovada eroismului uman. Înainte de toate, martirajul său este unul al cărnii, al trupului stricăcios. Acestuia i se adaugă, parcă spre a-l spori, singurătatea. Singurătatea lui Filoctet pare la prima vedere a fi singurătatea absolută. Paradis al fiarelor sălbatice și al păsărilor, insula care îl găzduiește nu oferă niciodată adăpost vreunei ființe umane, ci doar marinarilor rătăciți uneori la țărnițele ei. Deși ostilă traiului omenesc, natura care îl înconjoară are asupra lui un efect nebănuț. Forța ei de regenerare, sublimul pe care îl pune în orice creatură a sa, frumusețea sălbăticiilor sale, pătrund pe nesimțite în cugetul și simțirea lui Filoctet modelându-le într-un sens numai de ea deținut cu îndârjire: gravitate și solemnitate.

În ciuda bolii care îl istovește, Filoctet învață să prețuiască viața prin bucuriile

ei simple. Singurătatea lui Filoctet se dovedește a fi o singurătate fecundă în care i se fac cunoscute tainele păstrării unui cuget curat și cutezător. Lipsit total de compania oamenilor, Filoctet pare lipsit și de compania zeilor, căci în preajma lui, pe insula care îi devine spațiu vital, nu se pomenește despre existența niciunui altar de sacrificiu. În condițiile în care Filoctet dovedește a fi păstrat în cuget credința în zei, absența unui altar, improvizat chiar, ne apare ca fiind cel puțin bizară.

În lumea greacă exista convingerea că ruga către zei nu putea fi primită de aceștia decât odată cu sacrificiul care se oficia pe un altar pregătit de oameni în acest scop. Dar nu i se adusese lui Filoctet vina de a fi tulburat sacrificiile? Nu pentru această *impietate* fusese el abandonat? Nu se simțea el îndreptățit să deteste în străfundurile sale sacrificiile? Cine îl putea condamna de impietate față de zei în pustietatea în care viețuia decât zeii înșiși? În îndelungații ani de pustnicie și suferință, Filoctet pare a fi primul dintre greci care descoperă pentru sine *rugăciunea în gând*, la fel de simplă de altfel ca și vorbirea în gând.

Refuzându-și cu îndărătnicie traiul în singurătate grecii, până aproape de secolul al IV-lea, nu cunoșteau nici „cititul în gând“, ceea ce denotă lipsa unei dorințe de intimitate cu miracolul cuvântului scris. Pentru ei, vorbirea era purtătoarea primă a tot ceea ce merita a fi reținut de o minte omenească. Pradă vorbirii, viclene ce-i drept, va cădea și Filoctet.

Ceea ce face din Filoctet un adevărat erou de legendă este uluitoarea sa putere

de a-și păstra intacte, în condițiile unor încercări extreme, noblețea sufletească și curajul; sărăcia și mizeria trupului nu reușesc să întunece sau să pervertească niciuna dintre trăsăturile sale de caracter inițiale, dovadă certă a unei întemeieri solide a acestora. Asemeni unui vulcan, el acumulează o tensiune interioară care așteaptă momentul prielnic unei erupții cu efecte catastrofale asupra capilor oștirii aheene. Speranța că acest lucru este posibil printr-o clipă de bunăvoință a sorții nu îl părăsește nicio clipă. Întoarcerea în Oeta nu ar fi pentru el decât un preambul al *întoarcerii* sale împotriva aheilor ticăloșiți.

Cunoscându-l anterior, Odiseu intuiește cu precizie starea prezentă a celui sihăstrit, a cărui dorință de a-l ucide presupune că se amplificase în timpul scurs de la ultima lor întrevvedere:

*„Ah ce n-ar da,
I-ar da pe-aheii toți, doar de m-o-nșfăca.”⁴¹*

Prudent, Odiseu îl va face părtaș planului său de capturare a lui Filoctet pe Neoptolem, fiul nevârstnic al lui Ahile. În preajma lui Odiseu, tânărul nevinovat este asemeni unui efeb căruia i se oferă generos inițierea în arta de a folosi vicleșugul, șiretlicul, în locul forței, drept mijloc de atingere a scopului propus. Crescut după principiile moralei tradiționale, „ale luptei drepte“, Neoptolem refuză în primă instanță orice pervertire a cuvintelor cu scopul, inacceptabil pentru el, de a înlocui în mintea lui Filoctet adevărul cu falsul, cu minciuna:

*„O, fiu al lui Laert, mi-e scârbă-a faptui
Ceva ce nici s-aud nu rabd. Eu nu-s făcut
Să fiu viclean; nici tata, zice-se, n-a fost.
Pe-acel ostaș cu sila-s gata să-l înșfac,
Dar nu prin vicleșug.”⁴²*

Viclean, Odiseu îi prezintă avantajele pe care i le-ar aduce folosirea *metodei* sale: una ar fi aceea că nu suporta riscul niciunui eșec, a doua, că reușita i-ar aduce în lume faima de om iscusit. Având față de Neoptolem nu numai autoritatea de comandant al misiunii de recuperare a lui Filoctet, dar și pe cea conferită de vârstă, nu ocolește un argument de ordin sapiențial:

*„Tu fiu al unui om vestit, și eu am fost –
Nevârstnic fiind atunci – la vorbă
lenevos,
Dar iute braț aveam. Dar azi, mai ros de
ani,
Că vorbele duc lumea-văd-nu faptele!”⁴³*

*„Fiind viclean Odiseu nu este subtil
mîntal, ci doar ticălos sau doar are
inteligența de tip pragmatic de care are
nevoie ticăloșia pentru a funcționa.”⁴⁴*
Furat de vorbele lui Odiseu, Neoptolem consimte într-un târziu să îi urmeze sfatul.

Numai că purtarea plină de efuziuni sentimentale a lui Filoctet, starea jalnică în care i se prezintă acesta, depășesc ca impact asupra lui Neoptolem sfaturile ignobile ale *maestrului* în arta înșelăciunii, Odiseu. Trezindu-se din amețeaala indusă de Odiseu, tânărul va acționa, contrar voinței maestrului, în favoarea năpăstuitului Filoctet.

Dacă pentru început respectarea stragemei lui Odiseu se dovedește eficientă, este numai pentru că tinerețea și paternitatea lui Neoptolem sunt privite de Filoctet ca garanții ale unui suflet incapabil de a practica minciuna, prefăcătoria, în relațiile cu semenii. Modul de adresare pe care îl adoptă față de Neoptolem este grăitor în acest sens. Acel duios apelativ, „copile“, exprimă nu numai recunoașterea vârstei, ci și încrederea în onestitatea specifică vârstei fragede. Chiar dacă ulterior i se oferă motive de îndoială în privința firii cinstite a fiului lui Ahile, Filoctet persistă în a-și menține prima impresie. El realizează cu mâhnire că în spatele perfidiei lui Neoptolem se află îndemnul lui Odiseu, a cărui lipsă de scrupule o cunoscuse îndepărate și el.

Deși singurătatea și suferința fizică duc în cele mai multe dintre cazuri la mizantropie, Filoctet nu dovedește a-și fi pierdut iubirea față de oameni; societatea lor rămâne încă râvnită cu ardoare. Neoptolem și însoțitorii lui devin, fără prea multe preparative, îndrăgiți de singuraticul Filoctet:

„Și tu,
mai drag și bun ca toți! Și voi, văslași iubiți
Cum să v-arăt prin fapte ce prieten bun
În mine-ați câștigat?“⁴⁵

„Iubiți“ îi devin lui Filoctet nu numai pentru că îi oferă perspectivele unei salvări din infernul existenței prezente, ci mai ales pentru că sunt greci; prezența lor este garanția reconectării sale la valorile civilizației. Una dintre ele, necesară în

situația dramatică pe care o traversează, este pentru Filoctet libera exprimare a simțămintelor. Grecii nu au privit niciodată plânsul, țipătul datorat durerii, tânguirea ca fiind incompatibile cu dârzenia firii. Din respect față de natura umană, ei nu-și cenzurau manifestările de sensibilitate în fața durerii și a jignirilor prin strigăte, lacrimi, sau vorbe de ocară. „Însuși graniticul Marte, când simte lancea lui Diomede, urlă cât zece mii de luptători furioși laolaltă, urlă așa de înfiorător, încât oștile amândouă se înfricoșează.“⁴⁶ Vaierile cutremurătoare, delirul și gemetele lui Filoctet nu au alt efect asupra martorilor decât acela de înduioșare, de compătimire și nicidecum de dispreț.

Rupte din contextul mentalității grecești, văicărelile lui Filoctet ar face din protagonistul piesei lui Sofocle ființa cea mai caraghioasă cu putință. Singur Odiseu nu manifestă niciun fel de compasiune pentru durerea explozivă a lui Filoctet, dar nici nu își permite să o ia în derâdere. După zece ani de război, în care manifestările durerii făceau parte din sonoritatea spațiului ambiental, este de presupus că simțirea sa nu mai răspundea la astfel de stimuli.

Ca orice ființă suferindă, Filoctet se arată a fi în felul său o ființă care a atins în suferință pragurile lirismului. Trecutul îi apare ca învăluit într-o aură sfântă, iar nostalgia se furișează în sufletul său până și la auzul graiului matern:

„Ah, grai atât de drag... Ce drag mi-e să te aud!“

*De când nu mi-ai grăit, tu grai al alor mei.*⁴⁷

Dorului de limba maternă i se alătură dorul de patrie și de vechii camarazi de arme cărora le purtase o nețărmurită admirație și respect. Moartea unora dintre ei îi provoacă o adâncă întristare și constatarea nedreptății zeilor care hărăzesc pieirea celor virtuoși și rămânerea în viață a ticăloșilor. Asemeni unui bătrân care așteptă ca nepotul să-l pună la curent cu noutățile survenite în timpul absenței sale din câmpul faptelor, Filoctet îl descoase pe Neoptolem până și asupra unor amănunte nesemnificative, precum soarta unei ființe umile, Tersit, neobrăzatul limbic care își ocăra stăpânii spre hazul întregii armate; o dovadă în plus că memoria nu i s-a alterat în timp sub presiunea singurătății și a stărilor delirante provocate de boală.

Încercând să compenseze într-un fel absența semenilor, Filoctet înzestrea lucrurile din jurul lui cu surprinzătoare atribute omenești. Lemnosul cu flăcările sale primejdioase îi pare a fi cel mai redutabil apărător al său în fața aheilor care încercau să-l silească a urca pe corabia lor. Deși este garantul inviolabilității sale, arcul lui Heracles nu este numai o armă rece și impasibilă, ci posedă un *suflet* care poate vibra la durerile stăpânului său:

„O, arcule dragă

*Pe care din mâna-mi te-au smuls ei cu sila,
De ai o fărâma de suflet,
Privește-l cu milă tu azi pe urmașul lui
Herakles.*“⁴⁸

De altfel, pentru Filoctet arcul nu era doar arma care-l ajuta să supraviețuiască, ci avea valoarea unui simbol al legăturii

sale cu marele erou zeificat, care, dându-i arcul, îl învestise, în mod indirect, cu responsabilitatea păstrării unei arme de excepție. Este bine știut faptul că pentru grecii din perioada homerică folosirea arcului era o tehnică de luptă admisă doar cu rare excepții, căci ea presupunea distanțarea adversarilor, or, uzanța cerea ca lupta să se desfășoare corp la corp. Numai astfel se putea pune în valoare puterea fizică înnăscută și îndemânarea dobândită în antrenamentul permanent al hopliților. Plecat la război, Odiseu, și el un arcaș redutabil, evitase, din prudență, să includă printre armele sale și arcul. Fiind o armă de temut, de bună seamă că stârnea frica și invidia celorlalți războinici. Într-un târziu, îi va fi dat și lui Filoctet să înțeleagă că arcul, această armă considerată misterioasă pentru cei mai mulți dintre luptători, nu avusese darul de a-l face fericit nici pe Heracles, nici pe el însuși. Ceea ce rămânea de dorit pentru un suflet generos ca al lui Filoctet era ca *năpasta*, datorată deținerii arcului, să nu se abată și asupra lui Neoptolem:

„*Copile, I-al! Pe zeul pizmuirii-acum
Să-l rogi să nu-ți aducă nenoroc,
Cum mie mi-a adus, și fostului stăpân.*“⁴⁹

Dovedind o invidiată îndemânare în folosirea lui, Filoctet se situase de la bun început în elita războinică a aheilor. Omul și arcul, cu săgețile lui, erau priviți cu teama cu care era privită o mașină de război imbatabilă. Și totuși aheii, îndemnați de Odiseu, nu pregetaseră a se lipsi de avantajele pe care le promitea

prezența lui Filoctet în rândul armatei lor. Mai mult decât atât, îl hărăziseră uitării deîndată ce războiul îi luase în stăpânire. Vestea că nedreptatea care i se făcuse și suferințele sale rămăseseră necunoscute chiar și neamului său are asupra lui Filoctet un efect asemănător unei jigniri de moarte:

*„Vai! Tare-s urgisit și mult sunt vrăjmășit
De zei, de nici în țara mea și nicăieri
Printre ahei nu a pătruns măcar un zvon
De toate câte-am pătimit!”¹⁰*

Abia după zece ani de uitare profeția lui Helenos, fiul lui Priam, le amintește aheilor de Filoctet. Potrivit profeției, războiul troian nu se putea sfârși decât dacă Filoctet cu arcul său fabulos, împreună cu Neoptolem, se angajau în lupta finală. Dornic de victorie, Odiseu făgăduiește aheilor să îl recupereze pe Filoctet din Lemnos, lucru destul de anevoios pentru sine ținând cont de faptul că săgețile lui Filoctet erau neiertătoare cu cel care le devenea țintă.

La sfatul lui Odiseu, Neoptolem simulează în fața lui Filoctet furia împotriva Atrizilor, pretinzând că aceștia l-ar fi vitregit de posesia armelor lui Ahile în favoarea *sfătuitorului* său. Departe de a pune sub semnul îndoielii povestea lui Neoptolem, Filoctet își manifestă totuși nedumerirea față de lipsa de reacție a lui Aias în fața unei nedreptăți care leza memoria unui erou de rangul lui Ahile. Doar moartea lui Aias, pe care o invocă Neoptolem, justifică în ochii lui Filoctet posibilitatea săvârșirii unui act de nedreptate.

Evocarea spiritului de dreptate al lui Aias nu rămâne însă singulară în contextul dat. Ei i se adaugă evocarea de către Filoctet a nenumărate virtuți pe care le posedau unii dintre războinicii știuți de el. Ura lui Filoctet pentru Odiseu, Agamemnon și Menelau nu devenise așadar integratoare, ea nu atribuia ticăloșia acestora și celorlalți ahei, semn că luciditatea rămăsese una din dominantele firii greu încercate a lui Filoctet.

Victimizându-se, Neoptolem obține efectul scontat de Odiseu: simțindu-se solidar în suferință cu tânărul jignit de gestul Atrizilor, Filoctet nu bănuiește că spusele acestuia sunt mincinoase. Nefiind decât un om, și ca atare incapabil de a-și prospecta viitorul, Filoctet nu-și poate acorda altă șansă decât aceea a încrederii în onestitatea semenilor: speranța salvării îl constrânge și ea într-un mod subtil să creadă în cuvintele lui Neoptolem.

Surprins și aproape speriat de încrederea pe care i-o acordă Filoctet, Neoptolem încearcă să se sustragă finalizării planului croit de Odiseu și îi comunică bătrânului suferind că urmează să se întoarcă singur pe nava care pretindea a-l duce în patria sa. Departe de fi cuprins de o deznădejde paralizantă, Filoctet își mobilizează toată forța de persuasiune spre a-l determina pe Neoptolem să îl accepte pe nava sa. Rugămințile sale, însoțite de gesturi imploratoare și de promisiuni de preamărire a bunăvoinței și generozității salvatorului său, îl înduioșează în asemenea măsură pe Neoptolem încât pare hotărât să îi îndeplinească dorința.

Pentru conștiința vinovată a lui Neop-

tolem, bucuria lui Filoctet de a se ști salvat devine mai greu de contemplat decât suferința și rugile acestuia. Strigătele acestuia nu mai sunt prelungi și întrerupte de gemete, ci scurte și chiar poruncitoare, exprimând siguranța și elanul necesar unui comandant de oști care ordonă atacul victorios asupra taberei dușmane. Dacă *nevoia* l-a învățat să rabde suferința și privațiunile traiului în pustie, starea de bucurie îl găsește total nepregătit pe Filoctet pentru a-i face față cu calm și cumpătate. Nebun de bucurie, el îi încredințează lui Neoptolem, alături de viața sa, și arcul lui Heracles. Suprasolicitat, trupul lui Filoctet își cere însă dreptul de a purga răul ținut sub presiune în adâncurile sale. Asemeni lavei vulcanului din Lemnos, sângele său izbucnește din strânsoarea trupului deversând parcă toate impuritățile:

*„E learcă tot,
Îl trec sudori...și la picioru-i betegit
O vână i-a plesnit și vână sângele-i
Țâșni șiroi.”*¹¹

Ca în urma unui ritual de purificare, Filoctet este cuprins de un somn vindecător. Destinul îl obligă astfel să întârzie punerea în practică a planului divin de aducere a sa sub zidurile Troiei prin silnicie. Ca multe dintre personajele tragice, Filoctet trăiește un moment în care vorbirea sa devine, în mod spontan, profetică:

*„La orice pas
Primejdii te pândesc – să știi! Ferice poți
Fi azi, dar mâine nu! De-un rău când*

scapi, la rău

*Gândește-te mereu! Când soarta ți-a surâs,
Fii grijuliu! Când nici gândești, te
năruiești.”*¹²

Numai că predicția sa nu își dovedește veridicitatea în legătură cu Neoptolem, căruia îi este adresată sub forma unui sfat care denotă înțelepciune, ci se verifică în desfășurarea ulterioară a evenimentelor care privesc însăși persoana lui Filoctet, ca și cum înțelepciunea clarvăzătoare s-ar înstrăina de sine în momentele de tulburare afectivă. Într-adevăr, când soarta părea că îi surâde, speranțele i se năruiesc: răscolit de virulența bolii lui Filoctet, Neoptolem îi mărturisește adevărul.

Deși moartea este datul natural al ființei omenești, Filoctet pare nemuritor în suferința lui. Asemeni lui Ixion, lui Sisif sau Tantal, umbrele condamnate la chinul veșnic în adâncurile întunecate ale Hadesului, Filoctet nu întrevide nicio soluție pentru salvarea sa. În absența putinței de a-și provoca moartea, el se simte obligat să lupte din răspuțeri pentru conservarea vieții sale în ceea ce intuia ca fiind în ea nepieritor: spiritul. Decăderii morale căreia ființele suferinde îi sunt cu ușurință pradă, Filoctet îi opune o rezistență titanică; lașitatea, obediența față de cei puternici, impostura, cu toate ingredientele lor, rămân străine firii lui.

În condițiile în care Neoptolem insistă să-i prezinte reconcilierea cu vechii dușmani ca pe o condiție fără de care vindecarea sa ar fi imposibilă, refuzul lui Filoctet este dovada inviolabilității demnității sale. Deși nu mai are niciun